

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

*Anexa nr.10
la Hotărârea Consiliului INJ
nr.12/3 din 30 septembrie 2016*

CURRICULUM

la disciplina

„CEDO și aplicarea jurisprudenței CtEDO în ordinea juridică internă” curs online/curs în auditoriu

(candidați la funcții de judecător și procuror)

AUTORI:

Diana SCOBIOALĂ,
*Director executiv INJ,
doctor habilitat în drept, conferențiar universitar,
formator INJ*

Alexandra NICA
*Șef Direcție instruire și cercetare, INJ,
magistru în drept, formator INJ*

_____AVIZAT
Alexandra NICA, șef al Direcției instruire și cercetare

CHIȘINĂU - 2016

I. PRELIMINARII

La 12 septembrie 1997 Republica Moldova a devenit parte la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO). Prin aderarea la CEDO Republica Moldova s-a angajat să asigure respectarea drepturilor garantate de CEDO și protocoalele adiționale la aceasta și a recunoscut jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) de a examina cererile depuse împotriva Moldovei.

Termenii folosiți în CEDO și în jurisprudența CtEDO au un sens autonom. Interpretarea drepturilor și libertăților convenționale este realizată de CtEDO în cadrul examinării cauzelor concrete. În peste o jumătate de secol CtEDO a pronunțat peste 12000 de hotărâri, dintre care peste 200 vizează Republica Moldova. Statele Părți la CEDO s-au angajat să se conformeze hotărârilor definitive ale CtEDO.

Studierea acestei discipline va contribui la familiarizarea candidaților la funcțiile de judecător și procuror din cadrul Institutului Național al Justiției cu principiile de interpretare și aplicare a CEDO și efectele hotărârilor CtEDO. O atenție deosebită la predarea cursului va fi acordată jurisprudenței CtEDO în cauzele moldovenești și în cauzele examinate contra altor state, relevante pentru țara noastră, precum și aplicării CEDO în sistemul de drept al Republicii Moldova.

II. COMPETENȚE

Prin studiul disciplinei audientul va obține următoarele competențe:

- va cunoaște catalogul drepturilor reglementate de CEDO
- va cunoaște legislația și practica judiciară națională cu privire la aplicarea CEDO în sistemul de drept al Republicii Moldova
- va avea abilitatea de a determina soluții corecte privind problemele de ordin practic de interpretare și aplicare a prevederilor CEDO
- va dezvolta abilitatea de a aplica principiile de drepturile omului în activitatea sa profesională zilnică

II. PRINCIPALELE OBIECTIVE

La sfârșitul studiului disciplinei audientul va fi capabil să:

- definească principiile de interpretare și aplicare CEDO;
- identifice drepturile garantate de CEDO;
- descrie procedura de examinare a cererilor de către CtEDO;
- explice efectele hotărârilor CtEDO;
- explice esența cauzelor de referință contra Moldovei examinate de CtEDO;
- aplice legislația și practica judiciară națională cu privire la implementarea CEDO în sistemul de drept al Republicii Moldova;
- identifice discrepanțele dintre legislația Republicii Moldova și practica CtEDO și să aplice direct CEDO;
- soluționeze cauze concrete prin aplicarea corectă a drepturilor garantate de CEDO;
- aplice practica CtEDO la emiterea unui act procedural și în activitatea profesională;
- actualizeze cunoștințele sale în domeniul CEDO.

III. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Denumirea disciplinei	Formatori	Semestrul	Total ore	Ore curs	Ore practice	Evaluarea finală
CEDO și aplicarea jurisprudenței CtEDO în ordinea juridică internă	Diana SCOBIOALĂ, Alexandra NICA	I	60 ore	30 ore	30 ore	Test online/ examen

IV. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr.	TEMATICA CURSULUI ONLINE	Ore curs
I.	CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI	24 ore curs online + 6 ore auditoriale pentru fiecare grupă (instruire mixtă) Total: 30 ore
1.	Istoricul CEDO	
2.	Structura Convenției	
3.	Ierarhia drepturilor: absolute, condiționate/calificate, limitate	
4.	Tehnicile de interpretare ale CEDO	
5.	Concepte autonome în sensul Convenției	
6.	Concepte esențiale: subsidiaritatea, marja de apreciere, necesitatea, legalitatea, a IV-a instanță, abuzul de drept, caracterul practic și efectiv,	
7.	Ramuri de drept în care CEDO este aplicată	
8.	Implementarea CEDO în sistemele juridice naționale ale statelor-părți	
II.	CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI	
9.	Componenta și organizarea Curții	
10.	Completele de judecată	
11.	Procedura în fața Curții	
12.	Aplicarea măsurilor provizorii	
13.	Executarea hotărârilor: măsuri cu caracter general, măsuri cu caracter individual, satisfacția echitabilă	
14.	Componentele unei hotărâri a Curții	
15.	Baza de date HUDOC	
16.	Statistica Curții	
III.	CRITERII DE ADMISIBILITATE	
17.	Cererea anonimă	
18.	Cererea redundantă (esențial aceeași)	
19.	Cererea abuzivă	
20.	Neepuizarea căilor de recurs interne	
21.	Regula termenului de 6 luni	
22.	Prejudiciu nesemnificativ	
23.	Cererea vădit nefondată	

Nr.	TEMATICA PENTRU CANDIDAȚII LA FUNCȚIA DE JUDECĂTOR	Ore practice
1.	Dreptul la viață (art. 2 CEDO), Interzicerea torturii (art. 3 CEDO)	6
2.	Dreptul la un proces echitabil (art. 6 CEDO), Dreptul la un remediu efectiv (art. 13 CEDO)	4
3.	Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art.8 CEDO)	6
4.	Libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art.9 CEDO), Libertatea de întrunire și de asociere (art.11 CEDO)	4
5.	Libertatea de exprimare (art. 10 CEDO)	6
6.	Protecția proprietății (art. 1 prot. 1)	4
	TOTAL	30
TEMATICA PENTRU CANDIDAȚII LA FUNCȚIA DE PROCUROR		
1.	Dreptul la viață (art. 2 CEDO), Interzicerea torturii (art. 3 CEDO)	8
2.	Dreptul la libertate și la siguranță (art. 5 CEDO)	8
3.	Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art.8 CEDO)	4
4.	Libertatea de exprimare (art. 10 CEDO), Libertatea de întrunire și de asociere (art.11 CEDO)	4
5.	Interzicerea discriminării (art. 14 CEDO și Protocolul nr. 12 la CEDO)	4
6.	Interzicerea expulzării. Garanții procedurale.	2
	TOTAL	30

V. UNITĂȚI TEMATICE

UNITĂȚI TEMATICE PENTRU CANDIDAȚII LA FUNCȚIA DE JUDECĂTOR		
Tema 1. Dreptul la viață (art. 2 CEDO), Interzicerea torturii (art. 3 CEDO)		
<i>Ore practice</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza conținutului art. 2 CEDO; conceptul de „viață”. 2. Analiza condițiilor lipirii de viață decurgând dintr-o recurgere absolut necesară la forță. 3. Analiza interdicției de a fi supus torturii sau pedepselor sau tratamentelor inumane și degradante. Stabilirea modalității de delimitare a noțiunilor. Criterii avute în vedere. 4. Identificarea standardului de probă și răsturnarea sarcinii probei în problemele legate de art. 2 și art. 3 din CEDO. 5. Identificarea și analiza jurisprudenței relevante CtEDO. Problemele speciale în cazurile împotriva Moldovei. 6. Construirea raționamentului juridic în baza jurisprudenței CtEDO (în cadrul analizei și dezbaterii studiilor de caz). 7. Stabilirea cuantumului prejudiciilor potrivit jurisprudenței CtEDO în cazurile de constatare a încălcării art. 2 – 3 CEDO. 	<p>Discuția, studiul de caz,</p> <p>Prezentarea lucrului individual</p> <p>Autoevaluare</p> <p>Videoprojector</p> <p>Laptop</p> <p>Tablă inteligentă, flipchart</p>	<p>Lectura resurselor bibliografice indicate de formator.</p> <p>Cercetarea punctuală a jurisprudenței CtEDO pentru rezolvarea unei teme date de către formator sau analiză aprofundată a unui caz CtEDO .</p> <p>Elaborarea unui proiect de hotărîre CtEDO</p>

Tema 2. Dreptul la un proces echitabil (art. 6 CEDO), Dreptul la un remediu efectiv (art. 13 CEDO)

<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Stabilirea aplicabilității art. 6 CEDO la diverse etape ale procesului. Identificarea elementelor comune pentru procesul civil și penal.2. Analiza garanțiilor generale în cuprinsul art. 6 CEDO:<ul style="list-style-type: none">- dreptul la o instanță instituită prin lege- dreptul de acces la o instanță de judecată- dreptul la o instanță independentă și imparțială- dreptul la examinarea cauzei într-un termen rezonabil- dreptul la o audiere publică și la pronunțarea publică a hotărârii instanței de judecată- dreptul la judecarea cauzei într-un mod echitabil (posibilitatea de a participa la examinarea cauzei, egalitatea armelor, contradictorialitatea și prezentarea probelor- hotărârea motivată- securitatea raporturilor juridice (căi extraordinare de atac)- executarea hotărârilor judecătorești (obligațiile statului în ipoteza în care statul sau o persoană privată este debitor).3. Aplicarea garanțiilor specifice în materie penală:<ul style="list-style-type: none">- dreptul la apărare- dreptul de a cita și interoga martori	<p>Discuția, studiul de caz.</p> <p>Prezentarea lucrului individual</p> <p>Autoevaluare</p> <p>Videoproiector laptop</p> <p>Tablă inteligentă, flipchart</p>	<p>Lectura resurselor bibliografice indicate de formator.</p> <p>Cercetarea punctuală a jurisprudenței CtEDO pentru rezolvarea unei teme date de către formator.</p> <p>Elaborarea unui proiect de hotărâre CtEDO</p>
---	--	---

Tema 3. Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art.8 CEDO)

<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Viața privată2. Viața de familie3. Corespondența4. Domiciliul	<p>Test</p> <p>Proiector, internet: Indice CEDO, site CSJ</p>	<p>Studiu jurisprudențial: Hot. Eriksson c. Suediei Hot. Lopez Ostra c. Spaniei</p>
--	---	---

	<p>ucru în grup: Formatarea indicelui tabelar în baza unei hotărâri CEDO flipchart</p> <p>Lucru în echipă: Elaborarea unei hotărâri CEDO în baza unei spețe</p>	<p>Lucru în echipă: Elaborarea unei hotărâri CEDO în baza unei spețe</p> <p>Fișierul tematic: -Protecția datelor personale -Protecția reputației -Răpire internațională de copii -Mediu ambiant</p>
<p>Tema 4. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art.9 CEDO), Libertatea de întrunire și de asociere (art.11 CEDO)</p>		
<p><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Conținutul libertății religioase 2. Beneficiarii protecției 3. Simboluri religioase 4. Conținutul libertății de asociere 5. Conținutul libertății de întrunire 6. Partidele politice 	<p>Lucru în echipă: Elaborarea unei hotărâri CEDO în baza unei spețe</p>	<p>Studiu jurisprudențial</p> <p>Fișierul tematic: -Simboluri și veșminte religioase -Libertatea religioasă -Partide și asociații politice</p>
<p>Tema 5. Libertatea de exprimare (art. 10 CEDO)</p>		
<p><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Conținutul protecției 2. Destinatarii protecției 3. Defăimarea 4. Noile dimensiuni ale protecției 	<p>Lucru în echipă: Elaborarea unei hotărâri CEDO în baza unei spețe</p>	<p>Studiu jurisprudențial</p> <p>Fișier tematic: -Dreptul la protecția imaginii -Discursul de ură -Noile tehnologii</p>
<p>Tema 6. Protecția proprietății (art. 1 prot. 1)</p>		
<p><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Conținutul dreptului de proprietate 2. Noțiunea de bun în sensul CEDO 3. Privarea de proprietate 4. Reglementarea folosirii bunurilor 	<p>Lucru în echipă: Elaborarea unei hotărâri CEDO în baza unei spețe</p>	<p>Studiu jurisprudențial</p> <p>Fișier tematic: -Drepturi cu privire la muncă -Socetăți: victime sau vinovate</p>

UNITĂȚI TEMATICE PENTRU CANDIDAȚII LA FUNCȚIA DE PROCUROR

Tema 1. Dreptul la viață (art. 2 CEDO), Interzicerea torturii (art. 3 CEDO)

<p><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza conținutului art. 2 CEDO; conceptul de „viață”. 2. Analiza condițiilor lipsirii de viață decurgând dintr-o recurgere absolut necesară la forță. 3. Analiza interdicției de a fi supus torturii sau pedepselor sau tratamentelor inumane și degradante. Stabilirea modalității de delimitare a noțiunilor. Criterii avute în vedere. 4. Distingerea drepturilor substanțiale și a drepturilor procedurale (art. 2 – 3 CEDO). 5. Aplicarea criteriilor prin care se determină caracterul efectiv al anchetei. 6. Identificarea și analiza jurisprudenței relevante CtEDO. Problemele speciale în cazurile împotriva Moldovei. 7. Construirea raționamentului juridic în baza jurisprudenței CtEDO (în cadrul analizei și dezbaterii studiilor de caz). 	<p>Discuția, studiul de caz.</p> <p>Prezentarea lucrului individual</p> <p>Autoevaluare</p> <p>Videoproiector laptop</p> <p>Tablă inteligentă, flipchart</p>	<p>Lectura resurselor bibliografice indicate de formator.</p> <p>Cercetarea punctuală a jurisprudenței CtEDO pentru rezolvarea unei teme date de către formator sau analiză aprofundată a unui caz CtEDO .</p> <p>Elaborarea unui proiect de hotărâre</p>
--	--	---

Tema 2. Dreptul la libertate și la siguranță (art. 5 CEDO)

<p><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stabilirea criteriilor de determinare a privării de libertate. 2. Analiza structurii art. 5 CEDO și a cazurilor limitative în care este permisă privarea de libertate. 3. Aplicarea prevederilor art. 5 par. 1 lit. c. (detenția provizorie). Integrarea în procedura penală internă. 4. Aplicarea art. 5 par. 2 – 4. Integrarea în procedura penală internă. 5. Identificarea și analiza jurisprudenței relevante CtEDO. Problemele speciale în cazurile împotriva Moldovei. 6. Construirea raționamentului juridic în baza jurisprudenței CtEDO (în cadrul analizei și dezbaterii studiilor de caz). 	<p>Discuția, studiul de caz.</p> <p>Prezentarea lucrului individual.</p> <p>Autoevaluare</p> <p>Videoproiector laptop</p> <p>Tablă inteligentă, flipchart</p>	<p>Lectura resurselor bibliografice indicate de formator.</p> <p>Cercetarea punctuală a jurisprudenței CtEDO pentru rezolvarea unei teme date de către formator sau analiză aprofundată a unui caz CtEDO.</p> <p>Elaborarea unui proiect de hotărâre CtEDO</p>
---	---	--

Tema 3. Dreptul la respectarea vieții private și de familie (art.8 CEDO)

<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Viața privată2. Viața de familie3. Corespondența4. Domiciliul	<p>Test</p> <p>Proiector, internet: Indice CEDO, site CSJ</p> <p>Lucru în grup: Formatarea indicelui tabelar în baza unei hotărâri CEDO flipchart</p> <p>Lucru în echipă: Soluționarea unei spețe</p>	<p>Studiu jurisprudențial: Hot. Tocarenco c. Moldovei Hot. Hokkanen c. Finlandei Hot. Guerra ș.a. c. Italiai Hot. Mancevschi c. Moldovei Hot. Iordache ș.a. c. Moldovei</p> <p>Fișierul tematic: -Violența domestică -Răpire internațională de copii -Mediu ambiant</p>
--	---	---

Tema 4. Libertatea de exprimare (art. 10 CEDO), Libertatea de întrunire și de asociere (art.11 CEDO)

<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Conținutul protecției2. Beneficiarii protecției3. Triplul test al ingerinței4. Principiul proporționalității5. Defăimarea6. Partidele politice	<p>Discuții</p> <p>Tablă de scris sau flipchart</p> <p>Proiector, power-point</p> <p>Lucru în echipă: Soluționarea unei spețe</p>	<p>Studiu jurisprudențial: Hot. Guja c. Moldovei Hot. Komersant Moldovi c. Moldovei</p> <p>Fișier tematic: -Dreptul la protecția imaginii -Discursul de ură -Noile tehnologii -Obiecția de conștiință -Simboluri și veșminte religioase</p>
---	---	---

Tema 5. Interzicerea discriminării (art. 14 CEDO și Protocolul nr. 12 la CEDO)		
<i>Ore practice</i>	Lucru în echipă: Soluționarea unei însărcinări specifice	Studiu jurisprudențial Fișier tematic: Homosexualitatea: aspecte penale -Identitatea de gen
<ol style="list-style-type: none"> 1. Autonomia interdicției 2. Discriminări legitime 3. Clauza generală de nediscriminare 4. Motive de discriminare 		
Tema 6. Interzicerea expulzării. Garanții procedurale.		
<i>Ore practice</i>	Lucru în echipă: Soluționarea unei însărcinări specifice	Studiu jurisprudențial Fișier tematic: Expulzare colectivă de străini Expulzări și extrădări
<ol style="list-style-type: none"> 1. Interzicerea expulzării propriilor cetățeni 2. Interzicerea expulzării colective de străini 3. Garanțiile procedurale în cazul expulzărilor de străini 		

V. EVALUAREA

A. Evaluarea continuă va consta din:

- (a) soluționarea testelor electronice;
- (b) rezolvarea spețelor la orele practice;
- (c) prezentarea lucrului individual;
- (d) verificarea cunoștințelor pe baza testelor (inclusiv electronice);
- (e) prestația audientului la orele de curs și orele practice.

B. Evaluarea finală va consta dintr-un test electronic și examinare scrisă ce va cuprinde subiectele din curriculum.

VI. BIBLIOGRAFIE

Acte legislative și normative, recomandări

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului
http://echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf
2. Hotărârea Curții Constituționale nr.55 (1999) privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova
http://constcourt.md/public/files/file/Actele%20Curtii/acte1999/h_55.pdf
3. Hotărârea Curții Constituționale nr.10 (2010) pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=55&l=ro>
4. Hotărârea Plenului CSJ nr.08 (2012) Cu privire la examinarea litigiilor privind repararea

prejudiciului moral și material cauzat persoanelor deținute prin violarea art. 3, 5, 8 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=55

5. Hotărîrea Plenului CSJ nr.01 (2013) despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48
6. Hotărîrea Plenului CSJ nr. 3 (2014) cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=181
7. Recomandarea CSJ nr. 6 (2012) privind satisfacția echitabilă http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=21

Jurisprudența CtEDO

Art. 2 CEDO

Hot. Vasîlcă c. Moldovei (2014)
Hot. Timuș și Țaruș c. Moldovei (2013)
Hot. Eduard Popa c. Moldovei (2013)
Hot. Anușca c. Moldovei (2010)
Hot. Răilean c. Moldovei (2010)
Hot. Panaitescu c. României (2012)
Hot. Evans c. Regatului Unit (GC) (2007)
Hot. Öneriyildiz c. Turciei (GC) (2004)
Hot. Vo c. Franței (GC) (2004)
Hot. Pretty c. Regatului Unit (2002)
Hot. Osman c. Regatului Unit (1998)
Hot. McCann ș.a. c. Regatului Unit (1995)

Art. 5 CEDO

Hot. Tripăduș c. Moldovei (2014)
Hot. Danalachi c. Moldovei (2013)
Hot. Brega ș.a. c. Moldovei (2012)
Hot. Guțu c. Moldovei (2007)
Hot. Cebotari c. Moldovei (2007)
Hot. David c. Moldovei (2007)
Hot. Boicenco c. Moldovei (2006)
Hot. Creangă c. României (2012)
Hot. M.A. c. Ciprului (2014)
Hot. Cipru c. Turciei (2001)
Hot. Soering c. Regatului Unit (1989)

Art. 3 CEDO

Hot. I.P. c. Moldovei (2015)
Hot. Ciorap c. Moldovei (2014)
Hot. T.M. și C.M. c. Moldovei (2014)
Hot. Iurcu c. Moldovei (2013)
Hot. Gorobeț c. Moldovei (2011)
Hot. Valeriu și Nicolae Roșca c. Moldovei (2009)
Hot. Savițchi c. Moldovei (2008)
Hot. Corsacov c. Moldovei (2006)
Hot. Șarban c. Moldovei (2005)
Hot. Elberte c. Letoniei (2015)
Hot. Svinarenko și Slyadnev c. Rusiei (2014)

Art. 6 CEDO

Hot. Botezatu c. Moldovei (2015)
Hot. Urechean și Pavlicenco c. Moldovei (2014)
Hot. Mitrofan c. Moldovei (2013)
Hot. Dan c. Moldovei (2011)
Hot. Olaru ș.a. c. Moldovei (2009)
Hot. Baroul Partner-A c. Moldovei (2009)
Hot. Cravcenco c. Moldovei (2008)
Hot. Levița c. Moldovei (2008)
Hot. Ceachir c. Moldovei (2008)
Hot. Grădinar c. Moldovei (2008)
Hot. Tocono și profesorii Prometeiști c. Moldovei (2007)
Hot. Ungureanu c. Moldovei (2007)
Hot. Holomiov c. Moldovei (2006)
Hot. Gurov c. Moldovei (2006)
Hot. Ziliberberg c. Moldovei (2005)
Hot. Oleksandr Volkov c. Ucrainei (2013)

Art. 8

Vezi spețele din Fișierele tematice la lucrul individual

Art. 9

Vezi spețele din Fișierele tematice la lucrul individual

Art.10

Vezi spețele din Fișierele tematice la lucrul individual

Art. 11

Vezi spețele din Fișierele tematice la lucrul individual

Art. 14

Vezi spețele din Fișierele tematice la lucrul individual

Art.1, Prot.1

Vezi spețele din Fișierele tematice la lucrul individual

Literatura didactică și științifică

1. Aisling Reidly *Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției europene pentru Drepturile Omului* - Editat în Republica Moldova - 2003
2. Corneliu Bîrsan *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole*, ediția a II - București, 2010
3. Donna Gomien *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene a Drepturilor Omului*, Biroul de Informare al Consiliului Europei în Republica Moldova - 2006
Drepturilor Omului, ediția 2010 și 2012
4. *Ghidul privind articolul 6. Dreptul la un proces echitabil. Consiliul Europei. Procedura civilă. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013*
5. *Ghidul privind articolul 6. Dreptul la un proces echitabil. Consiliul Europei. Procedura penală. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013*
6. *Glosar a Convenției Europene a Drepturilor Omului, Englez-Romen, Roman-Englez*, Human Rights Co-operation and Awareness Division, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, 2006
7. *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, Culegere selectivă, Volumul I - III*, Biroul de Informare al Consiliului Europei în Republica Moldova, Chisinau 2006
8. *Manualul de drept european privind nediscriminarea*, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2012 Consiliul Europei / Cureau Europeană
9. Mihai Poalelungi. *Obligațiile pozitive și negative ale statului prin prisma Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015.
10. Mihai Poalelungi ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze civile*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1200 p.
11. Mihai Poalelungi ș.a. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.

12. Monica Macovei *Ghid privind punerea în aplicare a articolului 5 al Convenției europene pentru Drepturile Omului* – Editat în Republica Moldova, 2003

13. Nuala Mole, Catarina Harby *Ghid privind punerea în aplicare a articolului 6 al Convenției europene pentru Drepturile Omului* - Editat în Republica Moldova, 2003

Pagini web

1. Consiliul Europei: <http://www.coe.int/en/web/portal/home>
2. Curtea Europeană: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
3. Programul HELP al Consiliului Europei: <http://help.ppa.coe.int/>
4. Curtea Supremă de Justiție: <http://csj.md/>
5. Ministerul Justiției al Republicii Moldova: <http://justice.gov.md/>
6. Pagina oficială a Agentului Guvernamental din Republica Moldova <http://agent.gov.md/>